

УДК 811.161.2 : 651.74.007.3

**КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
БУХГАЛТЕРА**

С.М. Купченко, факультет економіки та менеджменту, спеціальність «Облік і аудит», 3 курс

Науковий керівник – В.І.Хомич, к.ф.н., доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

*ВП Національний університет біоресурсів і природокористування України
«Ніжинський агротехнічний інститут»*

Анотація: досліджено різні підходи до визначення поняття «культура мовлення» з точки зору багатьох мовознавців. Відображено сутність комунікативних якостей мовлення та шляхи їх удосконалення. Доведено необхідність і обов'язковість дотримання бухгалтером мовних норм у його професійній діяльності.

Ключові слова: культура мовлення, комунікативні якості мови, багатство мовлення, чистота мовлення

Питання про культуру мовлення є дуже актуальне нині, оскільки українська мова зазнає широкого тиску з боку російської та англійської, засмічується її елементами, що негативно впливає на якість нашого мовлення. Ще мудрий Езоп довів, що рідне слово – це і найкраще, що є в розпорядженні людини і найгірше, чим вона володіє. Сьогодні проблема культури спілкування набуває, як ніколи, великого значення. Відбувається становлення України як самостійної держави, інтенсивно розвиваються міжнародні та міжособистісні зв'язки з різними країнами світу. З огляду на це визначальною стає для нашого суспільства проблема вміння спілкуватись як на офіційному, діловому, так і на чисто побутовому рівнях.

Зазначене питання досліджувалося в роботах Н.Д.Бабич, В.М.Князєв, І.К. Білодід, О.М. Біляєв, А.П.Коваль, Л.І.Мацько, І.Р. Вихованець, П.М. Мовчан, Д. Ганич, Д. Олійник, М. Жовтобрюх, В.М. Русанівський, Б.М. Головін, М.І. Ілляш, Т. Панько, М. Пентилюк, Л. Струганець та інші. Проте залишилося ряд невирішених питань, що і стало об'єктом нашого дослідження.

Тому темою даної статті є «Культура мовлення та її значення у професійній діяльності бухгалтера».

Мета дослідження – визначення суті культури мови, її складових частин та особливостей, і відображення необхідності у володінні бухгалтером культурним, грамотним, словесно багатим, точним, лаконічним мовленням у своїй професійній діяльності.

Термін «культура мовлення» може вживатись у вузькому і широкому розумінні. У першому випадку вона збігається з терміном «мовленнєва майстерність» і означає вміння використовувати всі засоби впливу на слухачів, які пов'язані з мовою. У другому — це правильність, грамотність мовлення, тобто знання оратором загальноприйнятих норм (правил) літературної мови. Отже, культура мовлення означає наявність у промові вдало застосованих художніх форм і ораторських засобів, щоб зробити мову, за висловлюванням В.Г. Костомарова, “не лише правильною, але й виразною, чіткою, оригінальною і цікавою”.

Багато відомих мовознавців, серед яких Н.Бабич, О.Беляєв, І.Дроздова розглядали культуру мови як володіння нормами літературної мови в усній і письмовій формах, тобто у всіх видах мовленнєвої діяльності [1].

На думку В. Є. Гольдіна й О. Б. Сиротиніної, мовна культура "містить у собі мову, форми втілення мови, сукупність загальнозначущих мовних надбань даної мови, звичаї і правила спілкування, співвідношення словесних і несловесних компонентів комунікації, закріплення в мові картини світу, способи передачі, збереження і відновлення мовних традицій, мовну свідомість народу в побутових і професійних формах, науку про мову".

СЕКЦІЯ 3

«Гуманітарна складова становлення кваліфікаційних фахівців» «Освітні інновації та формування сприятливого соціального середовища»

Відомий філолог Г.Вінокур підкреслював: "Для кожної цілі свої кошти, таким повинно бути гасло лінгвістично культурного товариства". Про це ж пізніше писав і С.Ожегов, що висока культура мовлення - це вміння правильно, точно і виразно передати свої думки засобами мови [8]. Правильною мовою називається та, в якій дотримуються норми сучасної літературної мови. Але культура мови полягає не тільки в дотриманні норм мови. Вона полягає ще й в умінні знайти не тільки точне засіб для вираження своєї думки, але і найбільш дохідливе і найбільш доречне і, отже, стилістично виправдане.

Культура усної чи писемної мови зростає по висхідній від орфографічно-пунктуаційної грамотності до стилістичної виразності та комунікативної доцільності, далі до комунікативної оптимальності і, нарешті, до мовної майстерності, яка базується на всіх ознаках попередніх рівнів мови і має свої додаткові ознаки — образність та творчість. У понятті «культура мови» можна виділити кілька рівнів: 1) граматична правильність, 2) стилістична виразність; 3) комунікативна оптимальність; 4) мовна майстерність [1].

У роботах Б.Головіна, у тому числі і в його навчальному посібнику для вузів "Основи культури мовлення", говориться, що для культури мови взагалі значущий тільки один – комунікативний – аспект, у плані якого слід розглядати і нормативність. Культура мови визначається як набір комунікативних якостей хорошої промови. Ці якості виявляються на основі співвідношення мови з окремими, як висловлюється Б. Н. Головін, немовними структурами. До немовних структур віднесено мову як деяку основу, що виробляє мова; мислення; свідомість; дійсність; людина – адресат мовлення; умови спілкування [2]. До комунікативних якостей мовлення, які надають найкраще вплив на адресата з урахуванням конкретної ситуації і у відповідності з поставленими цілями і завданнями, він відносить точність, зрозумілість, багатство, різноманітність, чистоту мови, виразність, правильність.

Правильність мовлення – це дотримання літературних норм, які сприймаються мовцями як "ідеал" чи прийнятий зразок. Правильність вважається основною комунікативною якістю мови. І в усній, і в писемній мові обов'язковим є дотримання лексичних, граматичних та стилістичних норм. Для усного висловлювання актуальним є дотримання орфоепічних норм, для писемного - орфографічних і пунктуаційних [6; с. 54]

Змістовність передбачає глибоке осмислення теми й головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією з цієї теми; різнобічне та повне розкриття теми, уникнення зайвого [13; с.19].

Багатство мовлення – це використання мовцями великої кількості мовних одиниць – слів, словосполучень, речень. Існує прямий зв'язок між поняттями багатства і різноманітності мовлення, адже чим різноманітніше мовлення, тим воно багатше. Джерелами багатства мови можуть бути будь-які мовні елементи. Насамперед прийнято говорити про лексичне багатство мовлення, яке виявляється у тому, що мовець здатний уникати повторення слів, користуватися синонімічними ресурсами.

Для ясного і чіткого вираження думок дуже важливо мати достатній запас слів. Сьогоднішня доросла освічена людина застосовує 6-9 тис. слів, словниковий запас справжніх майстрів слова, як правило, значно багатший. Відомо, наприклад, що В. Шекспір використовував близько 15 тис. слів, М.Гоголь — близько 10 тис. слів, О. Пушкін, Т. Шевченко, І. Франко - понад 20 тис. слів. До речі, одинадцятитомний словник української мови (1971-1980) нараховує понад 130 тис. слів, "Великий тлумачний словник сучасної української мови", виданий 2001 р., містить понад 170 тис. слів, що свідчить про надзвичайно високий потенціал української лексики [6; с.57]

Точність – це відповідність мовленнєвих засобів мовленнєвій ситуації (змістові, меті, мовленнєвому рівню адресата і т. ін. мовленнєвого акту). Вона великою мірою залежить від глибини знань та ерудиції особистості, а також від активного словникового запасу. І виражаючи власні думки, слід добирати слова, які найбільш відповідають висловлюваному змісту [13; с.19].

Чистота мовлення – це вживання елементів, які відповідають літературній мові. У чистому мовленні не використовуються діалектизми, варваризми, просторічні слова, жаргонізми, будь-які вульгарні та лайливі слова. До елементів, що засмічують мовлення, належить також так звані слова-паразити (ну, значить, ось, так би мовити, власне кажучи, взагалі, розумієш). Порушує чистоту мовлення надмірне вживання запозичених слів. Яскравим прикладом засміченого мовлення є суржик [6; с.57-58]

Для досягнення виразності слід виділяти найважливіші місця свого висловлювання і виражати власне ставлення до предмета мовлення [13; с.19]. Виразність мови складається з двох засад: інформаційної виразності (змістової) і виражальної (чуттєво-мовної). Тому вважають, що виразність — це швидше ознака структурної специфіки тексту, а не лише слів. Виразність може бути відкритою, інтенсивно показаною (експліцитна, експресивна) і прихованою (імпліцитна, імпресивна).

Доречність та доцільність залежить насамперед від того, наскільки повно й глибоко людина оцінює ситуацію спілкування, інтереси, стан, настрій адресата. Крім цього, треба уникати того, що могло б уразити, викликати роздратування у співбесідника, і вказувати на помилки співрозмовників у тактовній формі [13, с.19]. Мовознавець Н. Бабиш пропонує розкривати поняття доречність з усвідомлення значення часто вживаної сполуки «до речі»: «Кожний історичний і кожний конкретний сучасний момент, кожен предмет мовлення і кожен співрозмовник вимагають нетотожних мовних засобів для свого вираження. Тому мовлення має бути гнучким, динамічним, функціонально мобільним» [1, с.133]. Стильова, контекстуальна, ситуаційна доречність свідчитиме про правильну мовленнєву поведінку [6].

Мовлення бухгалтера, як посадової особи і, дуже часто, як представника компанії, в якій він працює, обов'язково повинно відповідати всім вище перерахованим вимогам. Адже людина, яка не може чітко, правильно, точно і грамотно висловити свою думку, навряд чи, здобуде авторитет і повагу серед колективу, а, відповідно, і не зможе повноцінно та максимально ефективно виконувати свої обов'язки.

Для того щоб досягти виразності й багатства індивідуальної мови, треба:

- ✓ постійно збагачувати інтелект, удосконалювати мислення;
- ✓ критично ставитися до власного мовлення, помічати свої мовні помилки, щоб потім уникати їх;
- ✓ вважати одноманітне мовлення неестетичним, а бідність словника — ознакою поганого тону;
- ✓ постійно збагачуватися новими мовними засобами зі сфери професійного власного мовлення та споріднених фахів;
- ✓ користуватися словниками і довідниками;
- ✓ виробити увагу до бездоганного мовлення сторонньої людини, аналізувати, чим воно досконале;
- ✓ читати, якщо не постійно, то хоча б періодично, українську класичну і сучасну літературу та публіцистику, пресу для того, щоб мати «на слуху» рівень розвитку сучасної української літературної мови;
- ✓ періодично читати вголос; читати «з олівцем»;
- ✓ заучувати гарні зразки мовлення напам'ять;
- ✓ сприймати мову як свою людинолюбну сутність, як картину світу, як поради і помічників у суспільному житті [3].

Мовна культура не постає на порожньому місці; це постійна робота, спрямована на виховання і вдосконалення кращих людських чеснот, створення свого фахового образу, досягнення соціального престижу в суспільстві.

Бухгалтер під час виконання своїх безпосередніх обов'язків виступає в різних комунікативних ролях: веде ділове листування, договори й угоди, спілкується з колегами та громадянами різного рівня культури. Недотримання та порушення бухгалтером мовних норм може стати причиною непорозуміння, викликати заперечну реакцію у співрозмовника і негативно позначитися на його подальшій кар'єрі. Крім того, бухгалтер може бути й оратором, якщо виступає з доповіддю під час проведення ділових нарад, засідань або перед аудиторією в лекційних залах. Уміння правильно, ясно й чітко літературною мовою висловити свої думки, володіння мистецтвом публічної мови, які визначають його рейтинг і сприяють професійному й особистому становленню, є складовими його іміджу.

Культура мовлення бухгалтера є показником рівня освіченості, загальної культури особистості. Тому для формування мовної культури дуже важливо, щоб процес успішного мовного навчання одночасно супроводжувався мовним вихованням (цей момент досі не реалізовано) і виробленням шляхетної мовної поведінки.

Отже, мова є одночасно явищем індивідуальним і соціальним, обслуговує кожну окрему людину і все суспільство. Вона спрямована як у внутрішній світ людини, її психіку, так і в зовнішній світ природи і людських стосунків. На ґрунті мови й конкретно-чуттєвого досвіду людина зростає як особистість. Бухгалтер, який прагне досягти успіху в житті, «створити себе», неодмінно має використати для цього можливості мови, культурного використання її.

Список літератури

1. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів: Світ, 1990. – 231 с.
2. Головин Б.Н. Основи культури речи. – М: Высшая школа, 1998 – 320 с.
3. Ильяш М.И. Основы культуры речи. – Киев – Одесса, 1984. – 187с.
4. Короткий енциклопедичний словник з культури / За ред. В.Ф. Шевченка. – К.:Вища школа, 2003. – С.172.
5. Культура української мови. Культура мови, думки, почуттів // Довідник / За ред. В.М. Русанівського. – К.: Либідь, 1999. – С. 3-4.
6. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібник. 2-е вид. – К.: Каравела, 2007. – 352 с.
7. Мацько А. Формування культури мовлення // Урок української. – 2004. – № 8–9. – С.34-35.
8. Ожегов С.И. Очередные вопросы культуры речи // Лексикология. Лексикография. Культура речи. М.:Высшая школа, 1974. – С. 259-260.
9. Окуневич Т.Г. Культура мовлення майбутнього вчителя-словесника в умовах українсько-російської двомовності: автореф. дис. канд. пед. наук: 25.06.03. – Х., 2003. – 19 с.
10. Пономарів О. Культура слова. Мовностилістичні поради. – К.: Либідь, 2002. – С.3–4.
11. Рукас Т.П. Формування культури ділового мовлення в майбутніх інженерів: автореф. дис. канд. наук: – К., 1999. – 21 с.
12. Русанівський В.М., Єрмоленко С.Я. Життя слова. – К.: Вища школа при КДУ, 1978. – 191 с.
13. Шевчук С.В. Ділове мовлення для державних службовців: Навч. посібник. – К.: Літера ЛТД, 2004. – 400 с.

Аннотация: исследованы различные подходы к определению понятия «культура речи» с точки зрения многих лингвистов. Отражена сущность коммуникативных качеств речи и пути их усовершенствования. Доказана необходимость и обязательность соблюдения бухгалтером языковых норм в его профессиональной деятельности.

Ключевые слова: культура речи, коммуникативные качества речи, богатство речи, чистота речи

Abstract: We investigated different approaches to the definition of "speech culture" from the point of view of many linguists. Displaying essence of communicative qualities speech and ways to improve them. The necessity and obligation to comply accountant language standards in his profession.

Key words: culture of speech, communication speech quality, the richness of speech, purity of speech

**CULTURE SPEECH AND ITS IMPORTANCE IN ACCOUNTING
PROFESSIONAL ACTIVITIES**

S.M.Kupchenko